

К.т.н. Васюта В.Б., к.т.н. Васюта В.В., Васюта К.В.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В СПЕЦІАЛІСТАХ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

На протязі останніх багатьох десятиків років ми спостерігаємо в Україні дисбаланс на ринку праці стосовно потреби та пропозиції фахівців різного рівня кваліфікації, головною причиною якого, насамперед стало те, що на сьогодні немає дієвого механізму визначення потреби в спеціалістах з вищою освітою, тобто спостерігається повна відсутність сучасної системи (державного) прогнозування та стратегічного планування, побудованої на єдиних концептуальних засадах.

Для підготовки фахівця з повною вищою освітою потрібно п'ять-шість років. Отже, щоб встановити конкретні обсяги прийому для підготовки фахівців за конкретними спеціальностями, слід мати у поточному році потребу в таких фахівцях як мінімум на шість років вперед, чого зараз немає.

Прогнозування та планування ринку праці – це складна економіко-математична задача класу задач стратегічного планування, яка потребує серйозного наукового опрацювання, досконалого математичного апарату, що враховує сотні змінних з великою невизначеністю, бездоганної статистичної бази тощо. За радянських часів, цю місію виконував Московський НДІ вищої школи, декілька потужних наукових лабораторій, зокрема – на економічному факультеті МДУ ім. Ломоносова, група в Ленінграді, Києві тощо.

Постає два основних питання:

1) хто сьогодні забезпечить наукове супроводження стратегічного прогнозування та планування ринку праці та ринку підготовки спеціалістів з вищою освітою, чиї розробки були б сприйняті владою та були ухвалені до застосування;

2) і як правильно розрахувати потребу в спеціалістах з вищою освітою, врахувавши цілу низку факторів на регіональному рівні.

Щодо першого питання, можна було б звернути увагу на результати наукових досліджень науковців України. Останнім часом питання визначення потреби спеціалістів з вищою освітою висвітлюється у великій кількості наукових праць, проводяться за даною тематикою круглі столи, семінари та наукові конференції. За основу можна узяти результати дисертаційних робіт, яких останнім часом за даною тематикою захищається достатня кількість. Але, на нашу думку, всі ці наукові розробки поки що залишаються лише на папері.

Щодо питання визначення потреби у спеціалістах з вищою освітою, то ці прогнози повинні виступати як спеціальні наукові дослідження державних академій наук, що затверджуються на відповідному державному рівні.

Ми знаємо, що контингент студентів ВНЗ формується із частки, що навчається за держзамовленням та тих, хто отримує вищу освіту на контрактній основі. Постає питання наскільки сьогодні держзамовлення відображає реальні потреби держави у спеціалістах того чи іншого профілю? Очевидно, що не відображає. Формально загальні правові та економічні засади формування держзамовлення регулюються постановою Кабінету міністрів України від 29.02.1996 р. «Про порядок формування та розміщення державних замовлень на поставку продукції для державних потреб і контролю за їх виконанням», а також щорічними постановами уряду, якими затверджуються обсяги державного замовлення на відповідний рік та обсяги фінансування.

Що стосується динаміки запитів ринку праці, то протягом багатьох років (до кризового періоду) кількість вільних робочих місць практично відповідала чисельності осіб, які шукали роботу. При цьому спостерігався значний дефіцит кваліфікованої робочої сили. Як і раніше, залишається значний попит на спеціалістів вищого рівня, топ-менеджерів, а також економістів, лікарів, інженерів, спеціалістів сфери інформаційних технологій із відповідним досвідом роботи та високим рівнем кваліфікації. Що ми спостерігаємо? Згідно статистичних даних, наприклад, економісти користуються попитом, але в

останні роки мова постійно йде про перенасичення ринку даними фахівцями.

Тобто виникає багато запитань щодо якості зібраної інформації стосовно потреби в спеціалістах. На сьогодні фіксується тільки кількісна потреба у фахівцях, а методів централізованого збору інформації про якість цієї потреби (тобто кваліфікаційних вимог, набору знань, умінь і навичок для конкретних посад) немає. Те, що цей механізм недосконалий, розуміють і у владних структурах. Так, у «Програмі економічних реформ України на 2010 – 2014 рр.» окреслено таке завдання: «розробка методичних засад прогнозування потреби у фахівцях на ринку праці, прийняття порядку формування й розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, робочих кадрів з урахуванням потреб ринку праці й контролю за його виконанням». Однак йдеться тільки про розробку методики прогнозування, а коли з'явиться налагоджений порядок (чи механізм) формування й розміщення держзамовлення – не відомо.

На сьогоднішній день механізми визначення потреби у фахівцях з вищою освітою та формування державного замовлення на їх підготовку ще й досі залишаються законодавчо не врегульованими. Так можливо державні структури не зможуть радикально змінити методи збору та аналізу інформації? Необхідно звернути увагу на західний досвід, де давно й успішно для регулювання зайнятості, збору інформації, моніторингу та прогнозування ситуації на ринку праці залучаються недержавні організації.

Література

1. Антошкіна Л. Вища освіта в системі суспільних інтересів/ Л.І. Антошкіна, за ред. І.К. Бондар. – Донецьк.: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 284 с.
2. Бріт О. Методичні підходи до визначення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою / Бріт О.В. // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 4 (45). – С.123-129.